

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ULUSLARARASI DİNÎ MÛSİKÎ SEMPOZYUMU

**FROM PAST TO PRESENT INTERNATIONAL RELIGIOUS MUSIC
SYMPOSIUM**

03-04 KASIM 2017 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

Bu sempozyum T. C. Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

AMASYA • 2017

AMASYALI AHMED OĞLU ŞÜKRULLAH VE EDVÂR-I MUSİKİ ADLI ESERİNİN TÜRK MÜZİĞİNE KATKILARI

Ramazan KAMİLOĞLU*

Giriş

Amasya'da yetişen ilim adamlarımızdan Ahmed oğlu Şükrullah her ne kadar tarih alanında meşhur olsa da diğer ilimlerle de ilgilenmiştir. Bunlar arasında dini ilimler ve musiki önem arz etmektedir. Özellikle çalışma konumuz olan Edvâr-ı Musiki isimli eserini II. Muradın emriyle yazdığı "Edvâr-ı Musiki ilk bölümleri Safiyü'd-Din Abdu'l-Mü'min Urmevî'nin Kitab'ü-l Edvâr isimli eserin tercümesidir, daha sonraki bölümleri de Türk Müziği açısından çok kıymetli bilgiler içermektedir. İlk on beş fasılda Safiud-dinin eserini tercüme ettikten sonra bazı İslam âlimlerinden faydalanarak diğer bölümleri telif ettiğini söyleyen Şükrullah çalgı bilimi (organoloji) üzerine yazılan ilk Türkçe kaynağı telif etmiştir. Ayrıca müzikle uğraşan insanların davranış, tavır, edep ve adaplarının nasıl olması gerektiği hakkında bilgiler vermektedir. Sesi açan ve sesi bozan nesnelere anlatarak farmakolojik olarak da nadide bilgiler vermiştir. Bu çalışmada Urmevinin eserinin Türkçeye tercümesi dışında ki bölümlerde Türk Müziğine ne tür katkılar sağladığı araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, ritim, enstrüman.

Ahmed's son Şükrullah from Amasya and his Work "Edvar-ıMusiki" and Its Contributions to the Turkish Music

Abstract

Edvar-ı Musiki is a abook about sound system of Turkish Music. The author of the book is Ahmed's Son Şükrullah from Amasya. Edvar-ı Musiki is very important book in Turkish Music. The first fifteen chapters in this study belongs to 15. Century. Translation of "Kitab-ul Edvar" in Arabic which is one of the most important written sources with regarded to theoretical aspecte of Turkish Music. The other chapters are about the description of musical tunes, the explanation of high-pitched and low-pitched, the illustration of pitches in which sounds are created, ratios of intervals, the reasons of harmony and disharmony, periods and their ratios, judgement on two wires, the regulation of ud wires, popular periods, common sounds of periods and tunes, phases of periods, accords of ud, periods of rhythms, effects of tunes, introduction to practice, techniques with regard to wire construction, techniques about various instruments, varieties of wood which are used in constructing musical instruments, things that music students should do, objects which destroy and clear sounds, terkis, four elements, performance of the modes in particular times, *which mode trigger which emotions*.

Keywords: Music, rhythm, instrument.

A- Ahmed Oğlu Şükrullah'ın Hayatı

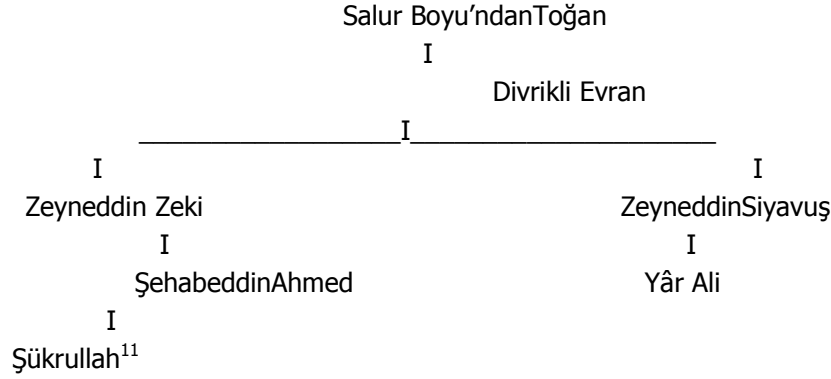
Şükrullah'ın doğum tarihiyle ilgili kesin bir bilgiye ulaşamadık. Nihal Atsız'a göre, Şükrullah (790/1388) yılında doğmuştur. Ahmed oğlu Şükrullah da 861 Muharrem'inde (1456 sonu) yazmaya başladığı *Behçetü't-Tevârih*'in başlangıcında yaşının yetmişi geçtiğini söylüyor. *Behçetü't-Tevârih*'in sonunda ise 22 yaşından beri Osmanoğulları'na dua ile meşgul olduğunu, yani onların hizmetinde bulunduğunu ve 22 yaşından, bu kitabı yazdığı tarihe kadar 51 yıl geçtiğini söylüyor. Demek ki kitabı (863/1461) de 73 yaşında iken bitirmiştir. Şu halde (861/1459) da 71 yaşında bulunan ve (863/1461) de de 73 yaşına ayak basan Şükrullah'ın, (790/ 1388) da doğmuş olduğuna dair olan görüş isabetli bir görüş olmaktadır.¹

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuarı, ramazan.kamiloglu@inonu.edu.tr.

¹ Nihal Atsız, *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultânları Tarihi*, İstanbul, 1939, s. 1.

Şükrullah'ın nereli olduğuna dair kaynaklarda kesin bir bilgi olmayıp, kendi eserlerinde de açıklayıcı bir bilgi mevcut değildir. Edvâr-ı Mûsikî adlı eserinin altıncı varacağındaki şiirinde kadim yurdunun Çemişgezek² olduğunu belirtmektedir.³ Ancak kadim yurt, önceki yurt, daha önce yaşanan yer, eski yurt anlamına gelmektedir.⁴ Bazı kaynaklar bu bilgiye dayanarak Şükrullah'ın Çemişgezekli olduğunu söylemişlerdir.⁵ Fakat mevcut kaynakların çoğu Amasyalı olduğunu yazmaktadır. Bursalı Mehmet Tahir: "*Şükrullah Amasyavî, Sultân Murad Sâni ve Fâtih devirlerinde vus'at-i ma'lûmâtı ve fazl-ı irfanı ile temeyyüz etmiş bir zat olup ilm-i tıb ile⁶ mûsikîye de intisabı vardı. Her iki padişaha da muşavverhâs olmak şerefine mazhar olmuştur. Rihleti 894'te olup, Şeyh Vefâ hazîresinde medfûndur.*"⁷ diye bilgi vermektedir. Ayrıca Kâtip Çelebi'nin Keşfü'z-Zünûn adlı eserinde "Şükrullah İbni's-Şehâbî Ahmed er-Rûmî"⁸ diye geçmektedir. O dönemde "Rûmî" Amasya ve Tokat çevresi anlamına da gelmektedir. "Amasya Tarihi" isimli kaynaktan da Şükrullah'ın yaklaşık olarak (790/1388)'da Amasya'da doğduğu bildirilmektedir.⁹ Kaynakların hepsi de yaklaşık olarak Şükrullah'ın doğum tarihini aynı vermektedir.¹⁰

Hüseyin Hüsameddin Efendi'nin "*Amasya Tarihi*" adlı eserinde, *Şükrullah'ın künyesi tam olarak şöyle verilmektedir: "Şükrullah Çelebi Amasyalı'dır. Amasya ülomasından Mevlânâ Şehâbeddîn Ahmed Bâlî Çelebi b. Mevlânâ Zeyneddîn Siyavuş Çelebi b. Mevlânâ eş-Şeyh Selahaddin Evran bin Doğan es-Salgûried-Dıfrîğî."* Aynı bilgiler Bursalı Tahir Bey tarafından da verilmiştir. Bu bilgiler ışığında Şükrullah'ın şeceresini şöyle bir tabloyla gösterebiliriz:

İkinci Murad ve Fatih Sultân Mehmed'in yakınında bulunan ve önemli görevler ifa eden Şükrullah'ın iyi bir eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. İlim meclislerinde ve önemli günlerde padişahın hep yakınında olmuştur. Şükrullah, Arap Edebiyatı ve Fars Edebiyatı derslerini Ali Yâr Çelebi bin Mevlânâ Zeyneddin Siyavuş Çelebi'den, Usûl-i Şer'iyye ve Kelâm derslerini de Şeyhül İslâm Gümüşlüzâde Mevlânâ Celâleddin Abdurrahman Çelebi'den almıştır. Daha sonra Bursa'ya giderek Molla Şemseddin MehmedFenârî'nin tedrisatından geçip, ilim meclislerinde bulunmuştur.¹²

İlim tedrisatını tamamladıktan sonra Bursa'da Sultâniye medresesinde göreve başladı, sonra da Edirne'de dârul-hadîs müderrisi oldu. Daha sonra İkinci Murad'ın fevkalâde teveccüh ve itimadıyla Edirne kadısı oldu.¹³ 846 da İkinci Murad tarafından Karamanoğlu Mehmet Bey'e elçi olarak gönderildi. Bu görev Şükrullah'ın ilk siyasi görevi idi. Karamanoğlu Mehmet Bey İkinci Murad'la yaptığı savaşta

² Bugün Tunceli ili sınırları içerisinde bulunan bir ilçenin adıdır.

³ Ahmedoğlu Şükrullah, *Edvâr-ı Mûsikî*, vr. 6b.

⁴ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1993, s. 478.

⁵ Ekmeleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, Gülcan Gündüz, M. Serdar Bekar, *Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi*, İstanbul, 2003, s. 30.

⁶ Atsız, Ahmedoğlu Şükrullah ile tıpcı olan Şükrullah Şirvânî'nin karıştırıldığını söylüyor, a.g.e., s. 4.

⁷ Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, 1956, s. 332.

⁸ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, İstanbul, 1991, s. 258.

⁹ Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, *Amasya Tarihi*, Hazırlayan: Mesut Aydın, Malatya, 2007, c. II, s. 60-61.

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Hüsameddin Efendi, a.g.e., s. 61; Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, s. 25; Mehmet Tâhir, a.g.e., s. 332; Atsız, a.g.e., s. 6; Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâiku's-Şakâik*, M. Orhan Bayrak, *Osmanlı Tarihi Yazarları*, s. 205; Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, s. 20.

¹¹ Atsız, a.g.e., s. 2.

¹² Hüsameddin Efendi, a.g.e., s. 61.

¹³ Hüsameddin Efendi, a.g.e., a.y.

yenildikten sonra Mevlânâ Hamza'yı elçi olarak ikinci Murad'a göndermiştir. İkinci Murad da karşılık olarak Şükrullah'ı elçi olarak göndermiştir.¹⁴

Şükrullah'ın ikinci siyasî görevi yine ikinci Murad tarafından Karakoyunlular'ın hükümdarı Cihan Şaha H. 852 tarihinde¹⁵ elçi olarak gönderilmesidir.¹⁶ Bu görevi sırasında Osmanlı tarihi açısından önemli yere sahip olan "*Behçetü't-Tevarih*" için önemli bilgiler toplamıştır. Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah bir sohbet esnasında "Sultân Murad kardeşimdir" demiştir. Elçi Şükrullah nasıl olduğunu soruncada Cihan Şah Uygurca yazılı bir kitap getirerek orada Oğuzların tarihini okumuş ve "İşte biraderim Sultân Muradın nesebi Oğuzhanın oğlu bu Gök Alp'e ve Kara Yusufun nesebi de Denizalp'e çıkar" beyanında bulunmuştur.¹⁷

Siyasî görevlerle Sultânların güvenini ve sevgisini kazanan Şükrullah, ilim meclislerinde de kendini iyi yetiştirdiği içinde halk tarafından seviliyordu. Hem dinî ilimlerde, hem edebiyatta, hem tarihte, hem de mûsikî'de eser te'lif edecek seviyede ilim ve irfan sahibi idi. Siyasî görevlerden sonra bir süre de Bursa kadısı olarak görev yaptı.¹⁸

Siyasî ve idari görevlerinin yanı sıra Türkçe, Arapça ve Farsça dillerini çok iyi seviyede bilen Şükrullah, üç dilde de eser te'lif etmiştir.¹⁹ İkinci Murad'ın emriyle Türk mûsikîsinin temel kitaplarından birisi olan Safiyüddîn Abdü'l-Mü'min el-Urmevî'nin *Kitabu'l-Edvâr* isimli eserini Arapçadan Türkçeye tercüme etmiştir. Çalışmamızın konusu olan bu eseri tercüme ederken, geniş açıklamalarda ve ilavelerde bulunmuştur. Birebir tercüme değildir. XV. Fasıldan sonraki bölümler ise Kitabü'l-Edvarda olmayan bilgiler içermektedir.

İkinci Murad'ın ölümünden sonra Fatih Sultân Mehmed'in hizmetine giren Şükrullah'ın Fatihin yanında da önemli bir yeri vardı. H. 861/1457 yılında Şehzade Beyazıt ile Mustafa'nın sünnet merasimlerinde Fatihin sağında Mevlânâ Fahrettin, solunda Mevlânâ Tûsî, karşısında ise Hızır Bey Çelebi ile Şükrullah oturuyordu.²⁰ Padişaha bu derece yakın olmasının nedeni hem devlet adamı hem de ilim erbâbı olmasındandır. Sünnet merasimi sırasında Şükrullah "*Behçetü't-Tevarih*" isimli eserinin önemli bir kısmını yazmış ve Edirne'ye getirmiş bulunuyordu. Hızır Beğ Çelebi ve Mevlânâ Tûsî bu eserin başındaki takrizlerini büyük ihtimalle bu sırada yazmışlardır.²¹ Fatih Sultân Mehmet döneminde Mısır'a elçi olarak gönderilmiştir. Oradaki büyük ilim adamlarının da takdirini almıştır.²² Bursalı Mehmet Tahir Efendi "*Osmanlı Müellifleri*" isimli eserinde Şükrullah'ın hac dönüşünde Mısır'a uğrayıp oradaki âlimlerle görüşüp sohbet ettiğini ve oradaki âlimlerden feyz aldığını belirtmiştir.

Şükrullah'ın nerede ve ne zaman öldüğü hakkında kesin bilgi yoktur. Hoca Sadeddin Efendi'ye ve Bursalı Mehmet Tahir Efendi'ye göre H. 894/1489 yılında öldüğü sanılıyor. İstanbul'da Şeyh Vefa mezarlığında medfûn olduğu belirtilmiştir.²³ Amasya Tarihi'nin yazarı Abdi Zâde Hüseyin Hüsameddin Efendi'ye göre ise H. 864 de vefat etmiştir.²⁴

Şükrullah'ın Ahmed Çelebi adında bir oğlu olduğu biliniyor. Sultân Cem Bursa'yı H. 886/1482 tarihinde zaptettikten sonra II. Beyazıt'a bir elçi heyeti göndermişti. Bu heyette Çelebi Sultân Mehmed'in kızı Selçuk Sultânı ve Mevlânâ Ayasla birlikte Şükrullah oğlu Ahmed Çelebi de bulunmaktaydı.²⁵ *Amasya tarihi'nin* yazarı Abdi zade Hüseyin Hüsameddin Efendi Şükrullah'ın iki oğlu olduğunu isimlerinin; Muhyiddin Mehmed ve Şemseddin Ahmed olarak zikretmiştir.²⁶

¹⁴ Türk Ansiklopedisi, c. II, s. 316.

¹⁵ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 20.

¹⁶ Atsız, a.g.e., s. 3.

¹⁷ Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, s. 25.

¹⁸ Hüsameddin Efendi, a.g.e., s. 61.

¹⁹ Osmanlı Ansiklopedisi, c. II, s. 597.

²⁰ Atsız, a.g.e., s. 4; Hoca Sadedin Efendi, *Tâcü't-Tevarih*, s. 25; Türk Ansiklopedisi, c. II, s. 316.

²¹ Atsız, a.g.e., s. 4.

²² Hüsameddin Efendi, a.g.e., s. 61.

²³ Sadedin Efendi, a.g.e., s. 85; Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, c. III, s. 332.

²⁴ Hüsameddin Efendi, a.g.e., vr. 134.

²⁵ Atsız, a.g.e., s. 5.

²⁶ Hüsameddin Efendi, a.g.e., s. 133.

Şükrullah'ın mûsikî kişiliğiyle ya da bestekârlılığıyla ilgili herhangi bir bilgiye rastlamadık. Ancak güçlü bir ilim adamı olduğunu eserlerinden, dirâyetli bir devlet adamı olduğunu da sultânların yakınında bulunmasından anlıyoruz. Ayrıca hemen hemen bütün eserlerinde şiire yer verdiğinden dolayı iyi bir şâir olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda çalgı yapımıyla ilgili derin bilgisine bakarak iyi bir saz yapımcısı olduğunu düşünebiliriz.

B- Eserleri

1- Behçetü't-Tevârîh: Şükrullah'ın yukarıda da belirttiğimiz gibi en önemli eseridir. Şükrullah bu eseri H. 861/1456-H. 863/1459 tarihleri arasında Farsça olarak yazmıştır. Eser on üç babdan oluşmuş tek cilt halindedir. Eser bittikten sonra. Fatih Sultân Mehmed'in meşhur sadrazamı Mahmut Paşa'ya ithaf olundu.²⁷ Yedisi Türkiyede olmak üzere dünyada 13 yazması bulunmaktadır.

Önemli Osmanlı tarihlerinden birisi olan Behçetü't-Tevârîh, Yıldırım Beyazıt'tan sonra şehzâdeler dönemi, İkinci Murad ve Fatih dönemiyle ilgili yerleri birinci el kaynak olmasından dolayı nâdide bir yere sahip, ayrıca içinde ansiklopedik bilgiler ve genel tarihle ilgi önemli bilgiler vardır. Aynı zamanda Şükrullah'ın istifa ettiği kaynaklar arasında bugün kaybolmuş coğrafi eserler de bulunduğu Behçetüt-tevârih Coğrafya bakımından da değerli olduğunu söyleyebiliriz.²⁸

Bu eser Kânunî Sultân Süleyman zamanında Mustafa Farisî adlı bir şair tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yeniçeri ağası Mehmet Ağanın Behçetü't-Tevârîhi Mustafa Fârisiye vererek tercüme etmesini istemesi üzerine 13 Eylül 1530 da tercümeğe başlamıştır, oldukça ağıdalı bir dille yapılan tercümenin adı "*Mahbubu kulûbi'l-'arifin*"dir. Mukaddimesini kendi yapan Farisî bazı değişiklikler yapmıştır.

Behçetü't-Tevârîhi ilk olarak Theodor Seif 1925'te Farsçasını ve Almanca tercümesini neşretti. 1939 da eserin başındaki eski Türklere ait bölümü ile Osmanlılar bölümünü Atsız Türkçeye çevirerek *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultânları Tarihi* adıyla yayınlamıştır. 1949 da yalnız Osmanlılara ait bölümü Osmanlı Tarihleri adlı cildin ikinci kitabı olarak tekrar yayınlamıştır.²⁹

2- Menhecû'r-Reşâd fî Sulûki'l-'îbâd: Şükrullah bu eserini 1460 yılında yazmış, ibâdet ve muamelatla ilgili bir eserdir.

3- Câmiu'd-Da'vâd: 1464 yılında yazılmış bir dua kitabıdır. Türlü hallerde, zamanlarda ve yerlerde okunacak duaları yazmaktadır.

4- Enîsü'l-'Ârifîn: Kâtip Çelebi "*Keşfü'z-Zünûr*" isimli eserinde "Fatih'in bilginlerinden Ahmed oğlu Şükrullah'ın eseridir" diye bahseder. Fatih Sultân Mehmet döneminde yazıldığı kuvvetle muhtemeldir.

5- Kasîde-i İmâli Şerhi: Bu eserin kelâma ait olduğunu "*Menhecû'r-Reşâd*" adlı eserinin başlangıcında kendisi söylüyor.³⁰

6- Fütûhâtî'l-Cifr: Atsız bu eserin Amasyalı Şükrullah'ın olmayıp, Şirvânlı Şükrullah'a ait olduğunu ifade ediyor.³¹

7- Edvâr-ı Mûsikî: Şiir ve mûsikîyi çok seven II. Murad'ın emriyle Türk mûsikîsinin ana nazariyat kaynağı olarak kabul edilen Safiyüddin Abdül-Mü'min Urmevî'nin "Kitabül-Edvâr" isimli Arapça eseri geniş ilavelerle Türkçeye çevirdiği eserdir. Şükrullah'ın gençlik döneminde yazdığı bir eserdir. Safiyüd-dîn Abul-Mü'min Urmevî'nin 15 fasıl olan Kitabü'l-Edvâr adlı eserinin tercümesinden sonra 20 fasıl daha eklemiştir. Bazı kaynaklarda İkinci Murad'ın Şükrullah'a iki mûsikî kitabı daha telif ettirdiği³² yazılsa da, diğer kitapla ilgili şimdilik herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Ayrıca Urmevî'nin "el-İkâ" isimli Farsça eserini de Türkçe'ye tercüme ettiği bildirilmiştir.³³ Ancak Türkiye'de taradığımız kütüphanelerde

²⁷ Atsız, a.g.e., s. 4; Bayrak, a.g.e., s. 205.

²⁸ Franz Babinger, a.g.e., s. 21.

²⁹ Ahmet Kavas, "Şükrullah", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. XIV, s. 597.

³⁰ Atsız, a.g.e., s. 4.

³¹ Bayrak, a.g.e., s. 205.

³² Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, c. I, s. 320.

³³ Fazlı Arslan, *Safiyüddin Abdülmü'min el-Urmevî ve er-Risâletü's-Şerifiyyesi*, s. 30.

böyle bir esere rastlayamadık. Ümit ederiz ki başka bir araştırmacı en kısa sürede eseri bulur ve ilim dünyasına kazandırır.

C- Edvâr-ı Mûsikî'nin İçeriği

Şükrullah esere hamdele (Allaha şükür), salvele (peygamber s.a.v.'e salavât) ile başlamıştır. İkinci Murad Han'a övgüler yaptıktan sonra Osmanlı hizmetinde olmanın onuru gururu ve üstünlüğünü anlatmıştır. Daha sonra mûsikînin güzelliklerinden bahsederek girizgâhını tamamlamıştır. Eserin ilk on beş faslı Safiyüddin Abdul-Mü'min Urmevî'nin *Kitâbu'l-Edvâr* isimli eserinin Türkçe tercümesi olduğu için Türk mûsikîsinin nazariyatını anlatmıştır. Bu arada bire bir tercüme yapmayıp zaman zaman kendisi bazı eklemeler yaparak kendi fikirlerini de anlatmıştır. On altıncı fasıldan itibaren Türk mûsikîsinde kullanılan birçok mûsikî âletlerinin yapım tekniklerini anlatmaktadır. Ayrıca hangi âletin hangi ağaçtan daha iyi yapıldığını anlatır. Bu yönüyle diyebiliriz ki Türk mûsikîsi çalgı âletlerini anlatan ilk Türkçe eserdir. On altıncı kısım dan itibaren olan kısımların telifinde Şükrullah, İbni Sînâ'nın, Farabî'nin Kemal Tebrizî'nin Hüsameddin Şeyh Hâsân Kazurûnî'nin ve İhvân-ı Safâ'nın eserlerinden faydalandığını belirtmiştir. On beşinci faslın sonunda Şükrullah şöyle demiştir: "*Safiyüddîn Abdul-Mü'min rahmetullahi aleyhi rahmeten vasâaten tasnif kıldığü kitabun tercümesinden fâriğ olduk. Şuru kılalum bir nice üstadlar, âlimler ve fazıllar tasnif kıldukları kitablara. Şeyh Ebu Ali Sîna kitabına İbn-i Nâsır kitabına ve üstad Kemal Tebrizî kitabına ve Hüsamed-din Şeyh Hasan Kazurunî kitabına ve İhvân'us-Safa kitabına rahmetullahi aleyhi mecmain. Ve yigirmi bir fasıl dañı bularun kitablarından bu kitaba dercidelüm. Ta mübtedilere hiç nesne müşkil olmaya. Ve ol alimlerün sözi dañıyırde kalmaya*".³⁴

Daha sonra giriş (tel) yapım tekniklerini de anlatmaktadır. Sese zarar veren ve sese iyi gelen bitkilerden bahsetmektedir. Bir mûsikî şinasın bir meclise girdiği zaman edep ve erkânından aynı zamanda hangi mecliste hangi makamın uygun olduğunu belirtmiştir. Günün hangi saatinde hangi makamın uygun olduğunu yazmıştır. Dört anâsırdan bahsetmiştir. En sonunda da terkiplerin isimleri ve nasıl oluştuğuna dair ma'lûmat vermiş ve eseri tamamlamıştır. Ayrıca eser mûsikî nazariyatı ve mûsikî âletlerinin yanı sıra sanki bir ahlâk kitabı gibidir. Dinî ve ahlâkî nasihatleri sürekli telkin etmiştir.

D- Edvar-ı Mûsikî'nin Türk Musikisine Katkıları

Safiyüddin Abdu-l Mü'min Urmevî'nin Kitâb'ül-Edvârı Türk Müziği nazariyatı açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak Arapça yazıldığı için genellikle Arapça bilenler faydalanmaktaydı.

Şükrullah'ın bu kitabı Türkçeye çevirmekle büyük bir hizmet yapmıştır. Böyle önemli bir kaynağı bütün Türk mûsikîşinasların hizmetine sunmuştur.

Özellikle 15. fasıldan sonraki bölümlerde önce udun yapım teknikleri ve ağaç seçimlerini belirtir ikliğ, mizmar, rebab, muğnî, ud ve pişe sazlarının kamil sazlar, çenk, kanun nüzhe sazlarının da eksik sazlardan olduğunu ifade etmiştir. Sonra ikliğ, rebab, mizmar, pîşe, çenk, nüzhe, kanun ve muğnî sazlarının yapım teknikleri verilmiştir.

Çalgılardan kaliteli ses alabilmek için kaliteli tellerin kullanılması gerektiği söylenerek kaliteli telin nasıl elde edileceği anlatılmıştır. Şükrullah'ın verdiği bu bilgiler tel yapım teknikleri açısından da kıymetlidir.

Müziğe başlayacak insanlarda hangi özelliklerin olması, nasıl bir davranış içerisinde olması gerektiği, hangi toplumda nasıl davranılacağı ve nasıl hareket edeceği anlatılarak davranış dersleri verilmiştir. Hangi toplulukta hangi eserler icra edilirse daha etkili olacağı anlatılmıştır.

Şükrullah zaman zaman dualar yazmış ve dua yapma adabını da bildirmiştir. Ayrıca daha o dönemlerde sesi açan ve sesi bozan nesnelere bildirilmesi farmakolojik açıdan da önem arz etmektedir.

Cafer Açın'ın Yazmış olduğu Ensruman Bilimi (Organoloji) günümüzde hala çalgı yapımcılarının başvurduğu temel kaynaklardan birisidir. O kaynağa baktığımızda da Şükrullah'tan faydalandığını görmekteyiz. Hala günümüzde hazırlanan değişik kaynak kitaplara da Şükrullah'ın kitabı kaynak niteliğindedir.

³⁴ Ahmedoğlu Şükrullah, *Edvâr-ı Mûsikî*, vr. 90b.

Kaynakça

- Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Efendi, *Amasya Tarihi*, Hazırlayan: Mesut Aydın, Malatya, 2007.
- Arslan, Fazlı, Safiyüddin Abdülmü'min el-Urmevî ve er-Risâletü'sh-Şerefiyyesi, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2004.
- Atsız, Nihal, *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultânları Tarihi*, İstanbul, 1939.
- Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992.
- Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, 1956.
- Çelebi, Kâtip, *Keşfü'z-Zünûn*, İstanbul, 1991.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1993.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, Ramazan Şeşen-Gülcan Gündüz-M. Serdar Bekar, *Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi*, İstanbul, 2003.
- Kavas, Ahmet, "Şükrullah", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. XIV.
- Özalp, Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, c. I.
- Türk Ansiklopedisi, c. XXX, Ankara, 1981.